

SPECIFICUL APLICĂRII PEDEPSEI ÎNCHISORII FAȚĂ DE MINORI

Valentina RUSSU,
doctorandă, asistent universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Fiind forma de bază de exprimare a răspunderii penale a minorilor, pedeapsa ar trebui să se distingă prin anumite particularități în aplicare, în special în ceea ce privește scopurile urmărite ca rezultat al aplicării acesteia față de minori. Conceptul de politici penale și lege penală umane și liberale se bazează, printre altele, pe principiul conform căruia pedepsele privative de libertate ar trebui considerate drept pedepse de ultimă instanță. Prin urmare, acestea ar trebui dispuse numai în acele cauze în care, ținând seama de circumstanțele relevante, gravitatea infracțiunii ar face în mod clar ca orice altă pedeapsă să fie inadecvată. În acest scop, legiuitorul ar trebui să ia în considerare indicarea unei sancțiuni sau măsuri neprivative de libertate în loc de pedeapsa cu închisoare ca sancțiune de referință pentru anumite infracțiuni. Cu toate acestea, chiar și atunci când o pedeapsă privativă de libertate este justificată, durata acesteia nu ar trebui să fie mai mare decât ar fi oportun pentru infracțiunea (infracțiunile) pentru care persoana în cauză este condamnată [1, p. 22].

Scopul articolului este de a evidenția specificul aplicării pedepsei închisorii față de minorii care au săvârșit infracțiuni, având în vedere că recurgerea la detenția minorului trebuie să aibă un caracter de *ultimum remedium*.

În scopul elaborării acestei lucrări științifice, autorul utilizează metode de cercetare specifice, dintre care metoda logică, metoda sintezei, metoda comparativă, descrierea, metoda sistemică etc. La baza cercetării se află prevederile legislației în vigoare, cât și interpretările doctrinare, de asemenea, fiind valorificate rezultatele diverselor studii efectuate în domeniul justiției pentru copii etc.

Evidențiind particularitățile răspunderii penale a minorilor, în diverse studii se constată pe bună dreptate că partea generală a CP RM, act ce poate fi apreciat drept un pas progresist în comparație

cu legea penală anterioară a RM (CP RM din 1961), conține un șir de norme care, fie în special reglementează acest domeniu, fie în mod indirect vizează răspunderea minorilor. Astfel de reglementări se referă, de exemplu, la cercul mai restrâns de infracțiuni în comparație cu adulții, pentru care poate fi angajată răspunderea penală a minorilor, la constatarea stării de recidivă, când nu se ține cont de infracțiunile săvârșite în timpul minoratului (până la vârsta de 18 ani), la reducerea în jumătate a pedepselor în cazul comiterii infracțiunilor de către minori, considerarea drept circumstanță atenuantă săvârșirea infracțiunii de către un minor. Codul Penal din 2002, deși se distinge prin mai multe reglementări noi și progresiste în domeniul răspunderii minorilor, acestea așa și nu au ajuns să fie grupate într-un capitol separat, după modelul legislațiilor din alte țări. Acest lucru ar fi de o utilitate extremă în scopul simplificării procedurii de aplicare a legislației, precum și păstrării coerenței dintre normele Codului Penal și Codului de Procedură Penală [2, p. 19]. Deci, problematica minorului aflat în conflict cu legea penală rămâne încă deschisă.

Având în vedere eforturile de raliere a legislației naționale la standardele internaționale, legea penală a instituit un regim sancționator mai blând pentru minori, reglementând totodată anumite particularități ale pedepselor aplicabile acestei categorii de subiecți ai infracțiunii.

Un principiu de bază în dreptul penal este cel al individualizării răspunderii și pedepsei penale, potrivit căruia *la aplicarea legii penale se ține cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea penală* [3]. Prin urmare, pentru a evita dificultățile neobișnuite și a nu afecta reabilitarea infractorului, trebuie să se țină seama de circumstanțele personale ale infractorului și, în special, de impactul proba-

bil al pedepsei asupra fiecărui infractor în mod individual. Mai mult, caracterul de *ultimum remedium* al pedepselor privative de libertate este crucial pentru conceptul de politici penale și al unei legi penale umane și liberale [1, p. 38]. Pedepsa cu închisoarea ar trebui aplicată numai în acele cazuri în care, prin recurgerea la o pedeapsă mai blândă, nu s-ar asigura realizarea scopurilor pedepsei.

În conformitate cu art. 61 CP RM, *pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor. Potrivit aceleiași norme, pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane. Totodată, executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate* [3].

Sistemul pedepselor penale (prevăzut de lege, exclusiv și obligatoriu, incluse în ordine logică) [4, p. 32], nu este unul integral aplicat în raport cu toate persoanele fizice. Astfel, legiuitorul admite individualizarea pedepsei penale inclusiv prin posibilitatea/ imposibilitatea aplicării unor pedepse penale în raport cu diferite categorii de persoane fizice.

În cadrul stabilirii categoriilor de pedeapsă și a limitelor acestora în Partea generală a CP RM, se face individualizarea pedepsei penale sub forma închisorii aplicată în privința minorului, și anume art. 70 alin. (3) CP RM prevede că la stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate [3]. Totodată, conform prevederilor legii penale, la stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 25 de ani pentru adulți și 12 ani și 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentințe – de 30 ani pentru adulți și 15 ani pentru minori. De asemenea, considerăm important a menționa că față de minori detențiunea pe viață nu poate fi aplicată.

Potrivit art. 72 alin. (5) CP RM, persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani execută pedeapsa

cu închisoare în centrele de detenție pentru minori și tineri, ținându-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite [3].

Pentru comiterea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului, iar în cazurile prevăzute de art. 93 CP minorul poate fi liberat de pedeapsa penală cu aplicarea măsurilor cu caracter educativ. Minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea mai este considerat de către legiuitor ca o circumstanță excepțională și temei pentru a-i aplica minorului o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege în conformitate cu prevederile art. 79 CP [3].

La individualizarea pedepsei în cazul minorilor, instanța urmează să țină seama de nevoile speciale și variate ale minorilor și de diversitatea măsurilor posibile, prevăzute de lege de aplicare a pedepsei copilului. O asemenea atitudine față de minorii delincvenți este prevăzută în Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite pentru minori (Regulile de la Beijing). Punctul 17 din Ansamblul de reguli minime reglementează principiile directe care guvernează judecata și luarea hotărârii. Astfel, instanțele, la adoptarea hotărârii în privința minorilor, trebuie să se inspire din următoarele principii:

a) hotărârea trebuie să fie întotdeauna proporțională, nu numai cu împrejurările și gravitatea delictului, ci și cu circumstanțele și nevoile delincventului, precum și cu cele ale societății;

b) nu vor fi aduse restricții libertății personale a minorului – și acestea limitate la un minim necesar – decât după examinarea minuțioasă a cauzei;

c) privațiunea de libertate va fi impusă minorului numai dacă acesta este considerat vinovat de un delict săvârșit prin promovarea de daune împotriva altei persoane sau pentru recidivă, dacă nu există altă soluție convenabilă;

d) bunăstarea minorului trebuie să constituie criteriul hotărâtor în examinarea cauzei lui [5].

Aceste principii au fost implementate de către legiuitorul național în CP și CPP, principii care urmează să fie respectate cu strictețe de către instanțe la adoptarea hotărârilor în privința minorilor, mai ales atunci când se decide aplicarea pedepsei închisorii față de aceștia.

Potrivit art. 75 alin. (3) CP, pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, minorului i se aplică pedeapsa numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea acestuia. Astfel, minorul care a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, poate fi liberat de răspundere penală de către instanța de judecată la judecarea cauzei în fond până la adoptarea sentinței. Acest fapt este stipulat și în CPP la art. 483, potrivit căruia, dacă, la desfășurarea urmăririi penale, în cazurile infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave săvârșite de minor, se stabilește că minorul pentru prima dată a săvârșit o asemenea infracțiune și corectarea lui poate fi obținută fără a-l trage la răspundere penală, procurorul dispune încetarea urmăririi penale și eliberarea minorului de răspundere penală în temeiul prevăzut în art. 54 din CP, cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ conform prevederilor art. 104 din CP [6].

Pe lângă criteriile generale de individualizare a pedepsei prevăzute de art. 75 CP, pentru minori legiuitorul a prevăzut la art. 475 CPP circumstanțe suplimentare care urmează a fi stabilite în cauzele privind minorii, cum ar fi:

1) condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui;

2) influența adulților sau a altor minori asupra minorului;

3) cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii, și, pentru a stabili aceste circumstanțe, urmează a fi în mod obligatoriu dispusă întocmirea referatului prezentențial de evaluare psihosocială a minorului [6].

Legiuitorul, la art. 75 alin. (2) CP, a prevăzut că o pedeapsă mai aspră, din categoria celor alternative prevăzute pentru săvârșirea infracțiunii, se stabilește numai în cazul în care o pedeapsă mai blândă, din lista celor menționate, nu va asigura atingerea scopului pedepsei. La stabilirea pedepsei unui minor pentru o infracțiune pentru care sunt prevăzute pedepse alternative, instanța urmează să motiveze de ce aplică o pedeapsă mai gravă din șirul celor alternative și care sunt argumentele care au dus la concluzia instanței că o pedeapsă mai blândă din cele prevăzute de lege nu va asigura atingerea scopului pedepsei [3].

În completarea celor enunțate mai sus, reiterăm faptul că potrivit *Hotărârii Plenului CSJ cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii*, la adoptarea sentinței în cauza minorului, pe lângă chestiunile enunțate în art. 385 CPP, urmează să fie soluționate și alte chestiuni prevăzute de art. 485 CPP. Este necesară examinarea posibilității eliberării de pedeapsă penală în conformitate cu dispozițiile art. 93 CP sau suspendarea condiționată a executării pedepsei în conformitate cu dispozițiile art. 90 CP. În context, urmează să se întreprindă toate măsurile prevăzute de lege pentru a aplica inculpatului minor pedeapsa non-privativă de libertate sau pentru a-i stabili o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege (art. 79 CP), ori pentru a dispune suspendarea condiționată a pedepsei în conformitate cu dispozițiile art. 90 CP [7].

Aplicarea pedepsei cu închisoare unui minor trebuie să fie ultima soluție a instanței și doar în cazul în care o altă pedeapsă nu va atinge scopul acesteia. La adoptarea sentinței în privința minorului, instanța este obligată, după cum am menționat anterior, să examineze posibilitatea eliberării de pedeapsă a acestuia în conformitate cu dispozițiile art. 93 CP sau a suspendării condiționate a executării pedepsei, conform dispozițiilor art. 90 CP.

Reieșind din principiul motivării hotărârilor judecătorești, menționăm că la judecarea cauzelor, instanțele de judecată ar trebui să expună în mod adecvat motivele pe care se bazează, iar motivele prevăzute pentru hotărârile pronunțate de instanțele judecătorești nu ar trebui să fie automate sau stereotipice. Caracterul excepțional la aplicarea pedepsei cu închisoare urmează a fi argumentat de către instanța de judecată, în sensul că anume prin aplicarea închisorii pot fi atinse scopurile pedepsei. Astfel, se poate asigura una dintre cele mai importante garanții pentru individualizare și consecvență în pronunțarea sentințelor.

Concluzii. La nivel național, sunt elaborate diverse planuri și strategii care prevăd activități care vizează revizuirea politicii în ceea ce privește pedeapsa și privarea de libertate, reintegrarea socială a persoanelor deținute și sancțiunile alternative. De asemenea, se urmărește promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului. Unul dintre cele mai tradiționale instrumente pentru umanizarea legislației penale este reducerea asprimii sancțiunilor și menținerea

proporționalității acestora în funcție de scopul urmărit, gravitatea infracțiunii și personalitatea infractorului. Mai multe studii și rapoarte sugerează că, în pofida numeroaselor eforturi depuse și a modificărilor frecvente aduse legislației, mai este încă de lucrat la dezincriminarea și umanizarea legislației penale, mai ales în privința minorilor. De asemenea, se constată că în pofida existenței unei game largi de alternative la pedeapsa cu închisoarea și sancțiuni neprivative de libertate, în practică aceste alternative nu sunt folosite în mod adecvat, în timp ce tendința prevalentă la sancționare rămâne pedeapsa cu închisoarea [1, p. 9]. Se impune, deci, revizuirea politicii penale în sensul umanizării acesteia, dar și sensibilizarea în această direcție a tuturor actorilor implicați în înfăptuirea justiției.

Referințe bibliografice

1. Ildir Peci. Raport privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova, Consiliul Europei, februarie 2021 <https://rm.coe.int/report-criminal-sanctions-rom/1680a1c6f1>. (accesat la 20.12.2021).
2. Respectarea drepturilor minorilor în locurile de detenție. Rap. de monitorizare realizat în cadrul proiectului „Acordarea asistenței juridice și psiho-sociale pentru copiii în sistemul de justiție penală”./ Col. de autor.: Igor Dolea, Adrian Vulpescu, Vladimir Grosu,... Inst. de Reforme Penale, UNICEF Moldova. – Ch.: S.n., 2005, 60 p.
3. Codul penal al Republicii Moldova. Cod nr. 985 din 18.04.2002. În: MO din 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195.
4. Boțian E. Reabilitare minor. În: Revista de drept penal. Anul IX, nr. 1 (ianuarie-martie). București. 2002, p. 114-115.
5. Organizația Națiunilor Unite – Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).
6. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Cod nr. 122 din 14.03.2003. Republicat în temeiul art. IV al Legii nr. 252 din 8 noiembrie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 263-269, art. 855.
7. Hotărârea Plenului CSJ Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, nr. 39 din 22.11.2004. Buletinul CSJ a RM, 2005, nr. 7, p. 6. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360 (accesat la 15.11.2021).